

N:o 65.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1905, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

Lagutskottet har till behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *C. A. Lindhagen* väckt motion, n:o 161, af följande lydelse:

»Sedan vid 1903 års riksdag förgäfves gjorts ett sista försök att få det välbehöfliga lagförslaget om bevisning inför rätta antaget, torde denna fråga få anses fallen för en afsevärd tid framåt. Andra Kammaren har ej kunnat släppa sina farhågor inför förslagets bestämmelser om utvidgad frihet i bevispröfningen, trots de modifikationerna förslaget undergått för att undanröja kammarens betänkligheter. Och Första Kammaren har vidhållit sin uppfattning, att man hellre bör afstå från förslagets fördelar än gifva sig in på de förmenta vådorna af den utvidgade befogenhet för häradsnämnden, som den Andra Kammaren trots sig böra uppställa såsom garanti mot missbruk af den fria bevispröfningen.

Under sådana förhållanden återstår dock att söka tillvarataga de bestämmelser i förslaget, som afse att gifva erforderliga föreskrifter i ämnen, där man nu till stor olägenhet saknar all lagstiftning. Lagförslagets första paragraf, som konstituerar den fria bevispröfningen, samt hvad förslaget innehåller rörande bevismedel, för hvilka rättegångsbalken

gifver föreskrifter, skulle däremot bortfalla. Härmed införes man på ett neutralare område, där ingendera kammaren behöfver uppgifva sin ståndpunkt. Det kan icke heller sägas, att det är olämpligt att nu antaga dessa bestämmelser med hänsyn därtill, att man dock förr eller senare naturligtvis måste få en fullständig ny bevisningslag. De ifrågavarande bestämmelserna komma nämligen genom en sådan lags antagande icke att åter försvinna utan måste upptagas i den nya lagen, och då kan det ju till och med vara en fördel att hafva någon erfarenhet om hur de verkat.

Hvad som således skulle upptagas ur det omförmälda lagförslaget vore stadgandena om bestämmande af skadestånds belopp, då skadans omfång ej är fullständigt utredt, om sakkunnige, om bevisning genom handlingar och om besiktning eller syn.

En mycket stor brist är enligt min erfarenhet frånvaron af ett uttryckligt stadgande, att en part, som lidit skada genom en annans förvällande, kan tilläggas ett skäligt belopp utan att skadans storlek behöfver vara styrkt på öret. I fråga om vissa skadestånd i brottmål, såsom skada i följd af misshandel m. m., tillämpa domstolarna redan nu en sådan grundsats. Här och hvar vid domstolarna och särskildt i högsta domstolen söker man numera jämväl i civila mål i någon mån slå in på samma väg. Men den gamla rättstillämpningen, som fordrar en matematisk noggrann uträkning af skadans belopp, är ännu mycket inrotad. Härigenom tillskyndas årligen en mängd människor mycken orätt i rättskipningen, för att nu ej tala om de sannolikt ännu talrikare fallen, då personer, som tillfogats obestridlig skada, afstå från hvarje försök att göra ersättningsanspråk gällande i medvetandet om att de äfventyra att tappa saken i följd af svårigheterna att noga styrka skadans belopp. Lämpligheten att härom nu göra särskild lagstiftning oberoende af den större frågan om en ny fullständig bevisningslag erkändes ock af lagutskottet i ett vid 1904 års riksdag afgifvet betänkande (n:o 31 sid. 8).

Beträffande de föreslagna bestämmelserna om bevisning genom sakkunnige, må särskildt här erinras, att dessa bestämmelser kunna få ganska stor betydelse för tillämpning i vissa delar af det väntade lagförslaget om köp och byte af löseegendom.

Föreskrifterna om bevisning genom handlingar fylla en stor lucka i vår processlagstiftning. Saknaden för närvarande af nödiga föreskrifter om skyldighet för part och annan att förete handling, som kan leda till upplysning i målet, leder i många fall till att sanningen undandöljes och att domstolarna nödgas skipa orätt i stället för rätt.

Stadgandena om besiktning eller syn äro ock gagneliga.

Till dessa föreskrifter kunna ock läggas bestämmelserna om huru ed skall afläggas af person, som ej förstår svenska språket, af stum person och af vissa bekännare af icke kristen troslära. Ofta förekomma nog ej dylika fall; men när ett sådant fall någon gång inträffar, bör man väl veta, hur det lagligen bör förfaras.

Dessa föreskrifter föranleda jämväl, att af de särskilda författningsförslag, som åtföljde det förra förslaget till bevisningslag, äfven nu medtagas de föreslagna förändringarna i jordabalken och lagen om handräckning åt utländsk domstol samt vissa delar af förslaget om ändring i förordningen om handelsböcker och handelsräkningar, nämligen upphäfvandet af 17 §, 18 § och första stycket af 19 §.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa, att Riksdagen ville för sin del antaga:

dels följande

L a g

innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finner rätten, där fråga är om skadestånd, part vara därtill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förbragt; äge rätten bestämma skadeståndet till ett belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.

2 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insikt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhämta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandaga med yttrande i det ämne, frågan rörer, eller nämne en eller flera för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lämnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att därigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Ej må någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja därtill förpliktas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredskas han, äge rätten hålla honom därtill medelst vite.

3 §.

Nämnes till sakkunnig någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, där rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lämnats. Eden skall inledas och afslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden därefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

4 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse, efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid målets slut rätten finner därtill skyldig. I brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet likasom laga kraft ägande dom.

5 §.

Hvad i 2, 3 och 4 §§ är stadgadt skall ock äga tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besiktning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

6 §.

Är i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

7 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle därom hvad om vittne är stadgadt.

8 §.

Företer part skriftlig handling att därmed styrka sin talan, pröfve rätten efter omständigheterna handlingens beskaffenhet och riktighet, så ock hvad vitsord den i målet äger.

Är för visst fall stadgande i lag meddeladt angående det vitsord, handling tillkommer, lände det stadgande till efterrättelse.

9 §.

Finnes handling, som part åberopar, i annans värjo, och är parten såsom ägare af handlingen eller delägare däri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, där handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare beträffande handelsbok, så ock där annan handling, som af part åberopas, är upprättad att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rör, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten aflåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

10 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 9 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äge rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej där

fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att antaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, lända innehafvaren eller någon, som till honom står i något af de i 17 kap. 7 § rättegångsbalken omnämnda särskilda förhållanden, till skada eller synnerlig olägenhet.

11 §.

Undandrager sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 9 § sägs, äge rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

12 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 9 och 10 §§ stadgadt skall ej äga tillämpning å den, som å ämbetes vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

13 §.

Den, som jämlikt 9 eller 10 §§ skall förete handling, ingifve den i hufvudsak, där ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet tillfyllest. Innehåller handlingen jämväl sådant, som icke rör saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, äge han till rätten ingifva utdrag af handlingen jämte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

14 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet likasom laga kraft ägande dom.

15 §.

Hvad här förut är stadgadt, angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

16 §.

Finnes i mål, som är anhängigt vid underrätt, för sakens utredning eller pröfning nödigt, att rätten besiktigar föremål, som ej lämpligen kan till rätten flyttas, tråde rätten samman å stället, där föremålet finnes, att hålla syn. Skall syn hållas af häradsrätt, äge rättens ordförande, där biträde af sakkunnig vid synen finnes nödigt, enahanda befogenhet, som jämlikt 5 § tillkommer rätten.

Pröfvas syn nödig i mål, som är anhängigt i hofrätt, förordne rätten en af sina ledamöter att hålla synen och kalle två underdomare i orten att därvid biträda; meddele därjämte erforderliga föreskrifter om vittnens hörande och tillkallande af sakkunnigt biträde vid synen. Hofrätten äge ock, där det finnes lämpligare, uppdraga åt underrätten i orten att synen förrätta. Det protokoll, som vid synen föres, varde till hofrätten ingifvet, och döme hofrätten sedan i målet.

Finner konungen mål, som dragits under dess pröfning, ej kunna afgöras utan syn, förordnar Konungen, huru synen skall hållas.

Kostnad för syn skall gäldas såsom i 4 § föreskrifves beträffande kostnad för sakkunnigs biträde.

17 §.

Är i allmän lag eller särskild författning för visst fall föreskrift meddelad angående syn, lände den till efterrättelse.

18 §.

Förstår ej den, som skall inför rätta aflägga ed, svenska språket, må eden afläggas å språk, som han förstår.

Den, som är stum, skall, där han är skrifkunnig, aflägga ed på det sätt, att han inför rätten egenhändigt skrifver och undertecknar eden.

Huru förfaras skall, då den, som skall aflägga ed, är jude eller främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstädjer edgång, därom är särskildt stadgadt. Skall ed afläggas af någon, som bekänner annan icke kristen lära än den mosaiska, förordnar Konungen, huru förfaras bör.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål och ärenden, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

dels följande

Lag

om ändring i 14 kap. jordabalken.

Häri genom förordnas, att 4 § i 14 kap. jordabalken skall upphöra att gälla, samt att 3 § i samma kap. skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu vill någon med den synedom sig ej åtnöja, vädje då under hofrätt, som i rättegångsbalken sägs.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

dels följande:

Lag

om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Häri genom förordnas, att 17 och 18 §§ i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skola upphöra att gälla, samt att 19 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har köpman utom de böcker, som enligt 3 § ovillkorligen hållas böra, andra handelsböcker fört, må något vitsord dessa böcker ej tilläggas,

där de ej, så vidt med deras ändamål förenligt är, uppfylla de villkor, som för de förras vitsord äro fastställda.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

och *dels* följande

Lag

om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstädeskomma, varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Ar fråga om granskning af skriftlig handling eller besiktning af annat flyttbart föremål, låte rätten eller domaren tillsäga den, som innehar föremålet, att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för ärendets företagande underrättas, där han ej själf skall afhöras eller något fullgöra.

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan underrättelse.

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten därvid bero.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

Anses att flera bestämmelser i förslaget till lag om bevisning inför rätta och de mindre lagförslag, som åtföljde detsamma, än nu ifrågasatts, böra medtagas, vill jag härmed äfven därom hafva framställt alternativt yrkande».

*Utskottets
yttrande.*

Förevarande förslag är, såsom framgår af den detsamma åtföljande framställning, hämtadt ur det vid 1903 års riksdag genom enskild motion framlagda allmänna förslag till ny lagstiftning angående bevisning inför rätta. Detta sistnämnda utgjorde i sin ordning ett upprepande i hufvudsak af det försök, som senast 1902 från Kungl. Maj:ts sida blifvit gjordt att genomföra ny bevisningslag. Såsom motionären framhållit, hafva dessa reformförsök ytterst strandat på de båda kamrarnes olika uppfattning om nödvändigheten eller lämpligheten af att såsom motvikt mot det ökade inflytande, den fria bevispröfningen förmenats lämna rättens ordförande, medgifva ökad inflytande åt häradsnämnden vid omröstning till dom. Den del af ofvan omförmälda förslag, där denna olikhet i uppfattningen enligt motionärens förmenande icke ägde någon betydelse, har nu af honom i här förevarande framställning förelagts Riksdagen till antagande.

Vid verkställd granskning af föreliggande förslag har det för utskottets ställning till detsamma varit en omständighet af afgörande betydelse, att förslaget utgör en utbruten del af ett förut sammanhängande helt. Det är i sitt inre samband med de olika delarna af detta fullständiga förslag, som de i det här förevarande innefattade bestämmelser tillkommit. Lösryckta ur detta samband, erbjuda de ingalunda de fördelar, de såsom del af detta hela skulle kunnat hafva. Bestämmer man sig, med eller utan uppställda garantier, att införa en ny fullständig lagstiftning om bevisning, då äger man ock tillfälle att så anordna denna, att de ledande grundsatserna inom bevisningsläran komma till sin rätt. Beträder man åter den här föreslagna vägen med partiella reformer, blir följden, att den enhetliga synpunkten får vika, och att med ökade detalj-

bestämmelser konflikter inom själfva lagstiftningen lätteligen uppstå af en för rättsäkerheten allvarsam art.

Om utskottet sålunda från denna allmänna synpunkt sedt icke kunnat ansluta sig till det här framlagda förslaget, har detta än mindre kunnat blifva fallet, när utskottet granskat de särskilda bestämmelser, hvaraf det samma består. Motionären framhåller, att man med de stadganden, han här uttagit ur det fullständiga förslaget, införes på ett neutralare område, där ingendera kammaren behöfver uppgifva sin ställning till frågan om den fria bevispröfningen. Den första paragrafen i det ursprungliga förslaget, som konstituerade den fria bevispröfningen, hade här fått bortfalla. Utskottet tillåter sig emellertid framhålla, hurusom den första paragraf, motionären i sitt förslag här upptagit, angående bestämmandet af skadestånds belopp, då fullständig utredning angående skadans omfång icke är förebragt, i sig onekligen innesluter ett stadgande om den fria bevispröfningen, som för närvarande icke finnes. Rätten äger, enligt denna paragraf, i sådant fall bestämma skadeståndet till ett belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt. Långt ifrån att undandraga frågan om skadeståndsbeloppet den fria bevispröfningen, uppställer detta stadgande icke ens en fordran på fullt bevis i fråga om det samma. Ett antagande af paragrafen utan vidare skulle i utskottets tanke för Andra Kammarens del innebära ett frånträdande af den principiella ståndpunkt, kammaren förut i fråga om villkoret för den fria bevispröfningens införande intagit.

Enligt motionärens mening skulle vidare i hans motion hafva bortfallit hvad det fullständiga förslaget innehållit rörande bevismedel, för hvilka rättegångsbalken gifve föreskrifter. I § 8 möter emellertid en bestämmelse, hvilken så godt som ordagrant återfinnes i 17 kap. 1 § berörda balk. Endast den förändring af betydelse är här vidtagen, att ordet »noga» i 17 kap. 1 § rättegångsbalken är utbytt mot orden »efter omständigheterna», och torde det icke vara utan allt skäl, som man kunde ifrågasätta att med denna förändring i stadgandet, som redan för närvarande medgifver fri bevispröfning, gifvits ytterligare utrymme åt berörda fria pröfning.

Beträffande de stadganden, förslaget i öfrigt innehåller om sakkunnige, edition af handlingar, syn och afhörande af sådant vittne, som i 18 § af förslaget omförmäles, torde man kunna säga, att de dels utgöra ett återgifvande af hvad redan är gällande rätt, låt vara att de ej alltid fått sitt uttryck i en lagparagraf, och dels innefatta nyheter, hvilkas berättigande väsentligen beror på de regler, som i öfrigt gälla om bevisningen. Beträktade såsom delar af det fullständiga förslaget till ny lag om bevisning inför

rätta voro ifrågavarande stadganden jämte de förändringar i lagstiftningen i öfrigt, som därmed sammanhänga, visserligen antagliga, men såsom lösrykta delar ur detta hela synas de ej böra införlifvas med den i öfrigt gällande bevislagstiftningen utan en omfattande och noggrann granskning, som utskottet icke varit i tillfälle att verkställa.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 maj 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

af herr *Trygger* emot vissa delar af utskottets motivering;

af herrar *Hedenstierna*, *Dieden* och *Uppström*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till af herr *Lindhagen* under ärendets behandling i utskottet med ändring af hans väckta motion framställda och vid nedanstående af honom och herr *Segerdahl* afgifna reservation mot utskottets utlåtande fogade förslag till lagar;

af herr *Zetterstrand*, som instämt i de uti berörda af herrar *Lindhagen* och *Segerdahl* afgifna reservation under 2:o), 3:o) och 4:o) framställda yrkanden; samt

af herrar *Lindhagen* och *Segerdahl*, som anført:

»Då denna fråga företogs till behandling i utskottet blef efter en lång öfverläggning motionärens förslag med nio röster mot sex bifallet på det sätt som uti denna reservation nedan yrkas. Beslutet skulle dock

betraktas såsom provisoriskt för att bereda tillfälle till närmare öfvervägande af ett par ifrågasatta detaljändringar. Vid ärendets slutliga behandling voro emellertid en del af de ledamöter, som deltagit i afgörandet, frånvarande, och på grund däraf inträffade det, att med anledning af då upprepad begäran om votering utskottet, utan att ingå i någon debatt om hufvudfrågorna, råkade komma till ett motsatt resultat.

Utskottet yttrar såsom en hufvudanmärkning mot förslaget, att det lösryckts ur sitt inre samband med det större förslaget om fullständig ny bevisningslag. Därigenom skulle de nu ifrågasatta bestämmelserna medföra å ena sidan mindre fördelar och å andra sidan lätteligen föranleda konflikter inom lagstiftningen af en för rättssäkerheten allvarlig art. Det är svårt att utleta, hvilka realiteter skulle kunna ligga under dessa allmänna talesätt. För den, som har någon erfarenhet af rättsskipningen, framstår det alldeles tydligt, att dessa olika, hvar för sig fristående förslag måste i tillämpningen hafva väsentligen samma verkan i ena såväl som i andra fallet. Och vill man framhålla, att de böra äga något samband med öfriga föreskrifter om bevisningen, så utgör detta blott ett ytterligare skäl att nu genomföra dem, då de afse att fylla luckor i vår nuvarande lagstiftning om bevisning och således skulle vara ägnade att i sin mån omsider bringa sammanhang i gällande rätt.

Det var också ej förenämnda af utskottet nu framhållna skäl, som företrädesvis under öfverläggningarna framhölls mot förslaget. Hvad som därvid hufvudsakligen gjorde sig gällande var farhågan från åtskilliga ledamöter i utskottet, att man genom detta förslag trots det motsatta påståendet i motionen möjligen kom in på den fria bevispröfningen eller införde den på en bakväg.

Denna farhåga är dock, såsom hvarje sakkunnig vet, synnerligen ogrundad. Detta framgår ock af utskottets egen motivering, däri utskottet blott söker påvisa, att en utvidgning af den fria bevispröfningen kan spåras i två af de många paragrafer, hvaraf lagförslaget består. Äfven i dessa två fall misstager sig utskottet enligt vår uppfattning väsentligen. Och något fasthållande vid invändningarna för dessa två fall borde väl i hvarje fall ej kunna vidare ifrågakomma, då innevarande års Riksdag redan i motivererna till en skrivelse till Konungen förordat den ena lagstiftningsåtgärden samt den andra bestämmelsen ej upptagits i våra nedan gjorda yrkanden.

Det synes oss icke vara rätt att låta den gamla stämningen i Andra Kammaren mot bevisningslagen fortfarande så spela in, att äfven hvarje af behofvet påkallad lagstiftningsåtgärd af den mest neutrala beskaffenhet

omöjliggöres. I detta fall har sedan länge förelegat ett stort behof att erhålla erforderliga föreskrifter i ämnen, där man nu till stor olägenhet saknar lagstiftning. Det lär icke kunna jäfvas, att saknaden af åtskilliga af de nu ifrågasatta föreskrifterna beröfva domstolarne årligen i en mängd mål möjligheten att skipa verklig rättvisa. Och det framställer sig då för oss såsom förenadt med ett visst ansvar att fortfarande undandraga många rättssökande, som blifvit kränkta i sin rätt, möjlighet att vid domstol erhålla upprättelse.

Om således vissa af de ifrågasatta bestämmelserna äro ägnade att bringa sammanhang och rättskraft åt vårt nu gällande bevisningssystem, så kan däremot ur formell synpunkt göras gällande, att de ej böra sammanfattas i en och samma lag, då de ju endast utgöra enstaka och fristående delar i bevisningssystemet. Vi hafva af denna anledning och för att än tydligare framhålla den ifrågasatta lagstiftningens neutrala innebörd ansett oss böra föreslå antagandet af en särskild lag för hvarje fristående ämne. Detta förfarande hämtar fog äfven däraf att, såsom meningsskiljaktigheterna inom utskottet jämväl ådagalagt, man mycket väl kan vara anhängare af ett förslag, men finna sig mindre öfvertygad om behöfligheten eller lämpligheten af ett annat.

Då det ej är meningen att inlåta sig på en fullständig bevisningslag utan endast att fylla verkliga luckor i vår gällande rätt, så finnes utan tvifvel fog för den gjorda invändningen, att nu endast böra upptagas sådana bestämmelser, som visat sig mest af behovet påkallade. Detta har vidare ledt oss till den uppfattningen, att, på sätt nedan närmare utvecklas, endast vissa af motionärens förslag böra nu förordas till antagande. Häril ligger ock ett ytterligare skäl för att dessa förslag gifvas form af särskilda lagar.

Hvad nu först angår frågan om bestämmande af skadestånds belopp, så skulle, såsom i motionen närmare framhållits, genom antagande af den ifrågasatta bestämmelsen afhjälpas ett sedan länge allmänt erkänt behof. Mycken orätt måste skipas vid domstolarna, därför att ett dylikt stadgande saknas. Härom yttrar ock nya lagberedningen följande:

»Bland de särskilda förhållanden, hvilka i fråga om bevisningen påkalla en undantagsställning, är, enligt hvad erfarenheten utvisat, frågan om sättet för fastställande af skadeståndsbelopp af framstående vikt. Den nuvarande lagstiftningen har ej utan skäl gifvit anledning till den allvar samma anmärkning, att domstolarna, fastän de funnit ådagalagdt, att

skada, hvarför ersättning bör gifvas, verkligen ägt rum, dock ansett sig ej kunna tillerkänna den förorättade någon godtgörelse, emedan bestämd och fullständig bevisning omedelbart i fråga om själfva beloppet ej kunnat åstadkommas. En sådan olägenhet bör undanröjas, och i domstolarnas praxis har otvifvelaktigt också allaredan ett väsentligen friare åskådnings-sätt framträdt. Man har alltmera kommit till insikt därom, att när skada af materiel natur verkligen är ådagalagd, måste den alltid, om än stundom med svårighet, kunnat skattas till ett visst värde, och att skyldigheten att verkställa denna uppskattning åligger domaren å ämbetets vägnar.»

Hvad det här gäller är icke fri bevispröfning utan snarare, såsom utskottet ock antyder, en uppskattning utan bevis. Lagberedningen erinrar visserligen också, att detta pröfningssätt är, då fri bevispröfning införes, en naturlig konsekvens af densamma. Men den är, såsom af beredningens nämnda yttrande framgår, på samma gång en nödvändig sak, hvilken bevisningsteori än är gällande; och beredningen utvecklar närmare, hvarför det icke är behöfligt att i fråga om skadans tillvaro tillämpa samma grunder, som gälla vid fastställande af skadeståndets belopp.

Vid afgörandet, huruvida skada inträffat, skulle således fortfarande gälla de legala bevisningsreglerna, hvaremot fastställande af skadans belopp skulle i vidsträcktare mån, än redan nu äger rum, ske genom en metod, som är den naturliga och i en mängd fall enda möjliga. Att detta skulle, såsom utskottet sökt göra gällande, innebära ett frånträdande af den principiella ståndpunkt, Andra Kammaren förut intagit i fråga om villkoret för den fria bevispröfningens införande, kan så mycket mindre sägas vara händelsen, som därigenom tvärtom vidgas det område, där nämndens sakkunskap alltid och af naturliga skäl särskildt gjort sig gällande i rättsskipningen, nämligen uppskattning af ersättningar och skadestånd.

Det torde ock böra erinras, att innevarande års Riksdag redan uttalat sig för en särskild lagstiftning i förevarande syfte. I sin skrifvelse den 11 mars 1905 angående lagstiftningsåtgärder för stäffjande af illojal konkurrens anförde nämligen Riksdagen, att det visserligen måste erkännas, att ett kraftigt inskridande emot den illojala konkurrensens yttringar förutsatte vissa förändringar i vår rättsförfattning. I detta afseende hade under frågans behandling bland annat betonats, att vår rätts regler för bevisning af skadeståndsanspråk lade hinder i vägen för att tillförsäkra nödigt skydd åt den, som drabbades af den illojala konkurrensens verkningar. Riksdagen, som erkände befogenheten af de framställda erinringarna, ansåg emellertid desamma ej behöfva föranleda undanskjutande af frågans lösning.

Och hvad då beträffade bevisningsfrågan, syntes målet enligt Riksdagens uppfattning kunna vinnas »äfvén utan samband med den redan länge på dagordningen stående, men allt hitintills ännu olösta frågan om fullständigt genomförande i vår lagstiftning af den fria bevispröfningsens grundsats, nämligen därigenom att ur det vid flera tillfällen framlagda omfattande lagförslaget härom utbrötes och särskildt för sig infördes bestämmelsen om befogenhet för rätten att, där ej fullständig utredning angående skadas omfång blifvit förebragt, bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.» Genom att nu antaga utskottets förslag skulle emellertid Riksdagen uttala sig för en uppfattning alldeles motsatt den, som funnit sitt uttryck i förenämnda riksdagsskrifvelse.

På grund häraf hemställes,

1:o) att Riksdagen i anledning af 1 § i motionärens lagförslag ville för sin del antaga följande

L a g

angående bestämmande af skadestånd i visst fall.

Finner rätten, där fråga är om skadestånd, part vara därtill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förebragt; äge rätten bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

Beträffande härefter frågan om bevisning genom sakkunnige, så är detta ett bevismedel, hvilket icke särskildt omfattas i 17 kap. rättegångsbalken. Den hufvudsakliga bristen i gällande rätt ligger däri, att man i

rättsskipningen för erhållande af sakkunnig utredning är med vissa undantag hänvisad till vittnesförhörets form. Härigenom blir domstolen i många fall beröfvad möjlighet att själf tillita sakkunniges biträde. Och den sakkunniga utredning, som åstadkommes genom de af parterna hvar för sig anlidade och betalda sakkunnige, är ofta stridig och otillförlitlig.

Nya lagberedningen yttrade i detta ämne följande:

»Länge sökte man representera den speciella sakkunskapen i själfva domstolen genom att anordna särskilda domstolar för vissa slag af mål, där sådan sakkunskap ansågs särskildt nödvändig. Vetenskapens utveckling och verksamhetsområdenas fortgående specialisering gjorde emellertid småningom detta bemödande fruktlöst, och med specialdomstolarnes upphörande måste behovet på annat sätt tillgodoses. Den form, till hvilken man då närmast blef hänvisad, var vittnesförhörets. Det är i allmänhet såsom vittne den sakkunnige uppträder i vår nuvarande rättegång; dock har för vissa fall funnits nödigt att meddela särskilda bestämmelser angående sakkunnigs anlitage.

Utan tvifvel erbjuder den sakkunniges uppgift i rättegången i vissa afseenden mycken likhet med vittnets; båda hafva att meddela upplysningar, hvilka skola tjäna domaren till ledning vid målets afgörande. Att för dessa upplysningars tillförlitlighet hos den ene fordras en särskild egenskap — sakkunskap — hvilken ej förutsättes hos den andre, utgör i och för sig ingen anledning till en olika processuell behandling. I de fall, då den sakkunnige i rättegången tillkallas för att återgifva redan gjorda iakttagelser beträffande någon omständighet i målet, bör han därför höras såsom vittne, äfven om han, likasom andra vittnen, för att tydliggöra hvad han iakttagit tillika uttalar omdömen. Han är i detta fall ett sakkunnigt vittne. Men när den sakkunnige tillkallas, icke för att meddela hvad han vet i målet »händt och sant vara», utan för att sätta domaren i tillfälle att utöfva funktioner, hvilka tillkomma deune i kraft af hans ämbete, men hvilka han i det föreliggande fallet är urståndsatt att rätt utöfva, därför att han icke besitter nödig sakkunskap i ett visst ämne, då är den sakkunniges uppgift väsentligen skild från vittnets, och i sådant fall kan en särskild ordning för detta slags bevis vara påkallad. Egentligen ligger betydelsen af denna olikhet däri, att i dessa fall det måste tilläggas rätten befogenhet att själf tillkalla sakkunnig, och att denne i följd däraf helt naturligt kommer att i rättegången intaga en annan ställning, än det af parten inkallade vittnet. De för sakkunnigbeviset egendomliga bestämmelserna angå därför väsentligen de fall, då den sakkunniges biträde påkallas af domaren.»

Med hänsyn till hvad sålunda anförts hemställa vi:

2:o) att Riksdagen i anledning af 2—7 §§ i motionärens lagförslag ville för sin del antaga följande

Lag

angående bevisning genom sakkunnige.

1 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insikt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhämta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rör, eller nämne en eller flera för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lämnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att därigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Ej må någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja därtill förpliktas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandra sig att det fullgöra; tredskas han, äge rätten hålla honom därtill medelst vite.

2 §.

Nämnes till sakkunnig någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, där rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet

lämnats. Edén skall inledas och avslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde edén därefter lämpad; och må i ty fall edén afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

3 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden men stanna å den, som vid målets slut rätten finner därtill skyldig. I brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

4 §.

Hvad i 1, 2 och 3 §§ är stadgadt skall ock äga tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besiktning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

5 §.

Är i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

6 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af

rätten, hörd i målet, gälle därom hvad om vittne är stadgadt.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

Vidkommande de ifrågasatta bestämmelserna om bevisning genom handlingar, så förefinnes redan i 17 kap. 1 § rättegångsbalken om detta bevismedel en allmän föreskrift, som i själfva verket innefattar en befogenhet för domstolen af fri bevispröfning i detta fall. Detta äldre stadgande är upptaget i 8 § af motionärens lagförslag. Då emellertid, på sätt förut framhållits, man under nuvarande förhållanden ej bör inlåta sig på annat än fyllande af de mest kännbara luckorna i gällande bestämmelser, behöfver denna bestämmelse, som visserligen måste finnas i en fullständig bevisningslag, dock ej nu återupprepas. Därmed bortfaller också den betänklighet, som utskottet ansett sig böra uttala mot den tämligen oväsentliga förändring i formuleringen, som 8 § erhållit i öfverensstämmelse med de äldre förslagen.

Däremot innehålla 9—15 §§ i motionärens förslag synnerligen behöfliga bestämmelser om skyldighet att inför rätta förete handling. Saknaden för närvarande af nödiga föreskrifter härom leder i många fall till att sanningen undandöljes, och domstolarna beröfvas möjlighet att skipa rättvisa. I detta ämne yttrade nya lagberedningen:

»Det skriftliga bevisets framläggande erbjuder i allmänhet inga svårigheter i det fall, då handlingen finnes i partens egen värjo. Han har då blott att till rätten ingifva handlingen, och särskild föreskrift härom i lag synes ej erforderlig. Af stadgandet i 14 kap. 4 § rättegångsbalken framgår, att, om handlingen företetts i afskrift, parten är pliktig att på rättens eller motpartens uppmaning uppvisa hufvudskriften.

Innehafves handlingen åter af motparten eller tredje man, och vägrar innehafvaren att godvilligt utlämna eller uppvisa den, framställer sig den frågan, huruvida parten kan genom processdomstolens mellankomst tvinga innehafvaren att vid rätten förete handlingen eller, med andra ord, om någon editionsplikt åligger innehafvaren. Såsom bekant, innehåller vår nu gällande lag rörande denna fråga ytterst knapphändig

bestämmelser, och inom såväl teori som praxis råda därför mycket olika meningar angående omfattningen af denna skyldighet och det förfarande, som vid dess utkräfvande bör användas. Bestämmelser, ägnade att afhjälpa detta missförhållande, måste alltså anses vara af behovet synnerligen påkallade.»

Uti förslaget till ny bevisningslag upptogs i 39 § såsom hinder för att ålägga företeende af handling i visst fall vissa i lagens 9 § uppräknade skyldskaps- och liknande förhållanden. Motionären har i sin 10 § ersatt denna bestämmelse med en hänvisning till 17 kap. 7 § rättegångsbalken. Såsom inom utskottet anmärkts, innehåller emellertid detta lagrum ock en del andra förhållanden, som det ej lärer vara lämpligt eller behöfligt att tillämpa i detta fall. Rättast synes vara att, såsom i andra lagar skett, hänvisa till den skyldskap eller det svågerlag, som enligt lag utgör jäf emot domare.

På grund häraf hemställes:

3:o) att Riksdagen måtte finna motionärens framställning enligt 8 § af det ifrågasatta lagförslaget icke föranleda någon Riksdagens åtgärd, men däremot i anledning af 9—15 §§ i förslaget för sin del antaga följande:

L a g

angående skyldighet att inför rätta förete skriftlig handling.

1 §.

Finnes skriftlig handling, som part åberopar för att därmed styrka sin talan, i annans värjo, och är parten såsom ägare af handlingen eller delägare däri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, där handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare beträffande handelsbok, så ock där annan handling, som af part åberopas,

är upprättad att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rör, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten aflåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

2 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 1 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äge rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej där fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att antaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, lända innehafvaren eller någon, som till honom står i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt lag utgör jäf emot domare, till skada eller synnerlig olägenhet.

3 §.

Undandrager sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 1 § sägs, äge rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

4 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 1 och 2 §§ stadgadt skall ej äga tillämpning å den, som å ämbetets vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

5 §.

Den, som jämlikt 1 eller 2 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, där ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet tillfyllest. Innehåller handlingen jämväl sådant, som icke rör saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, äge han till rätten ingifva utdrag af handlingen jämte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

6 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

7 §.

Hvad här förut är stadgadt angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

För den händelse de under punkterna 2:o, och 3:o) här ofvan föreslagna lagarna antagas, anses äfven ett par ändringar böra ske i lagen

om handräckning åt utländsk domstol. Vid granskning af förslaget om bevisning inför rätta anmärkte nämligen två ledamöter i högsta domstolen, att enligt 6 § i nämnda lag skulle, där annan än den, som i egenskap af vittne blifvit till rätten kallad, uteblifver eller underlåter att fullgöra hvad af honom äskas, rätten låta därvid bero. Därest nu infördes bestämmelser, enligt hvilka rätten hade att i rättegång, som här i landet föres, medelst vite tillhålla dels sakkunnig att fullgöra sitt uppdrag, dels part eller annan att vid rätten förete handlingar och andra föremål, torde enligt dessa ledamöters mening med hänsyn till innehållet af den utaf Sverige biträdda Haagkonventionen af 1896 berörda stadgande böra undergå jämkning, så att dylikt tvång kunde användas äfven vid sådan handräckning, som i sagda lag afsågs.

I enlighet med denna erinran föreslog Kungl. Maj:t sådan jämkning i förberörda lag, »att då fråga vore om undersökning för utländsk myndighets räkning, de vanliga tvångsmedlen må kunna användas icke blott mot vittnen utan äfven mot andra personer, dock med undantag för part, som blifvit till rätten kallad».

Antagandet af den under punkt 3:o) föreslagna lagen föranleder äfven vissa ändringar i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar. Vid framläggande af förslaget om ny bevisningslag föreslog Kungl. Maj:t upphäfvande af nio paragrafer i nämnda förordning och ändring i ytterligare en paragraf. Dessa åtgärder föranleddes till största delen af införandet af fri bevispröfning, hvilket borde medföra, att de i förenämnda förordning upptagna särskilda bevisningsregler upphäfdes, men äfven i ett par fall af de nya bestämmelserna om skyldighet att inför rätta förete handling.

Det är endast den sista angelägenheten, hvartill nu behöfver tagas hänsyn. I sådant afseende bör på sätt motionären ock hemställt 17 § och en del af 19 § i nämnda förordning lämpligen upphävas, enär där förekommande bestämmelser ersatts med föreskrifterna i den nu under punkt 3:o föreslagna lagen. Motionären har äfven ifrågasatt upphäfvande af 18 §, men då denna § onekligen kan anses i hufvudsak innehålla en bevisningsregel, torde det vara riktigast att låta denna § kvarstå.

I öfverensstämmelse med hvad nu anförts hemställes:

4:o) att Riksdagen, under förutsättning, att de under punkterna 2:o) och 3:o) gjorda yrkandena bifallas, måtte för sin del antaga jämväl
dels följande

Lag

om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol.

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstädeskomma, varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Är fråga om granskning af skriftlig handling eller besiktning af annat flyttbart föremål, låte rätten eller domaren tillsäga den, som innehar föremålet, att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för ärendets företagande underrättas, där han ej själf skall afhöras eller något fullgöra.

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan underrättelse.

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten därvid bero.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas,

*dels följande***L a g****om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.**

Härigenom förordnas, att 17 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skall upphöra att gälla, samt att 19 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har köpman utom de böcker, som enligt 3 § ovillkorligen hållas böra, andra handelsböcker fört, må något vitsord dessa böcker ej tilläggas, där de ej, såvidt med deras ändamål förenligt är, uppfylla de villkor, som för de förras vitsord äro faställda.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

De af motionären ifrågasatta bestämmelserna om syn och besiktning samt hur ed i vissa fall skall afläggas äro visserligen på sin plats i en fullständig ny bevisningslag. Det har emellertid anmärkts inom utskottet, att något särdeles stort behof af dessa bestämmelser ej kan sägas förefinnas, då gällande lag och rättspraxis visat sig kunna tämligen väl motsvara rättsskipningens fordringar i detta afseende. Ehuru ingalunda oviktiga, synas därför dessa frågor under nuvarande förhållanden ej behöfva göras till föremål för särskild lagstiftning. Därmed förfaller också den af motionären föreslagna ändringen i 14 kap. jordabalken.

Af dessa skäl hemställa vi lika med utskottet,

5:o) att de framställningar, som innefattas i 16—18 §§ af motionärens lagförslag äfvensom förslaget om ändring i 14 kap. jordabalken icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Herrar *G. Andersson* och *Lilliesköld* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet; och herr *Sandquist*, att han icke deltagit annat än då ärendet sista gången behandlades inom utskottet.
